

Секція: Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

Сотник І.М.,

професор кафедри економіки та бізнес-адміністрування,

Якушко Т.В.,

студент факультету економіки та менеджменту,

Сумський державний університет,

м. Суми, Україна

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Істотні зміни, яких зазнала економіка України за останні роки, вимагають всебічного аналізу і вдосконалення господарського механізму управління, зокрема, у сфері оплати праці. Необхідність посиленої уваги до даного питання обумовлена катастрофічним зростанням рівня бідності населення, що, в свою чергу, веде до підвищення соціальної напруги. Держава, як основний гарант соціального захисту населення, має забезпечувати гідний заробіток своїм громадянам. Одним з механізмів регулювання оплати праці є мінімальна заробітна плата (МЗП).

Згідно з Законом України «Про оплату праці» МЗП – це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, а також погодинну норму праці (обсяг робіт) [1]. МЗП в нашій країні відіграє важливу соціальну функцію, проте способи її нарахування, розмір та його зміни мають багато недоліків. Розглянемо їх більш детально.

Перш за все, аналіз МЗП в Україні доцільно почати з порівняння з іншими країнами світу. Дані на рис. 1 і 2 свідчать, що МЗП в Україні (як погодинна, так і помісячна) – одна з найнижчих у Європі та світі. Безсумнівно, подібна ситуація не може не відображатися на стані національної економіки та динаміці валового внутрішнього продукту (ВВП), як одного з головних показників розвитку країни, адже згідно з методами підрахунку ВВП дохід населення є вагомою його складовою.

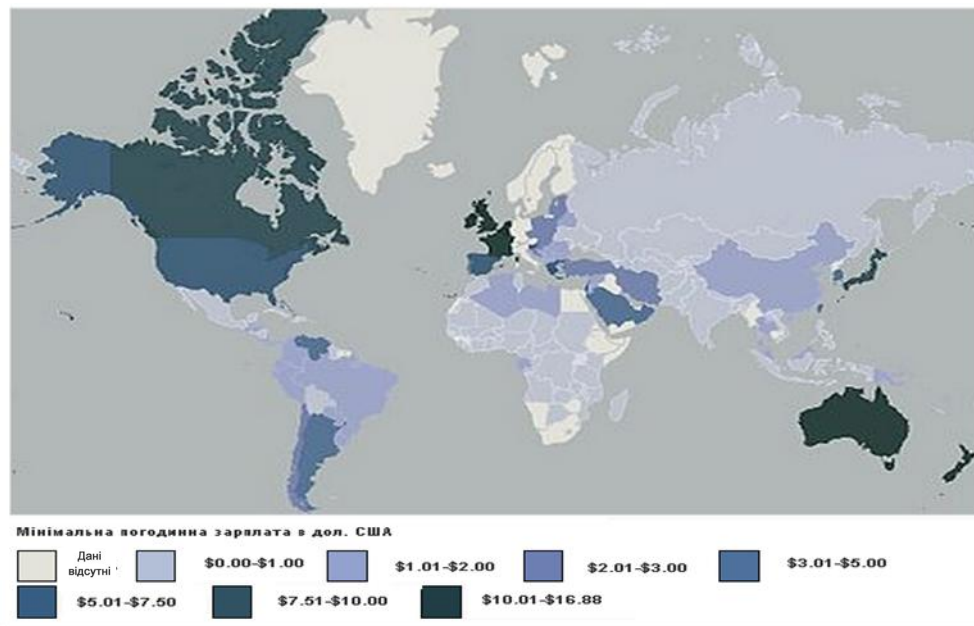

Рис. 1 – Карта світу за мінімальною (погодинною) зарплатою у 2014 р., дол. США [2]

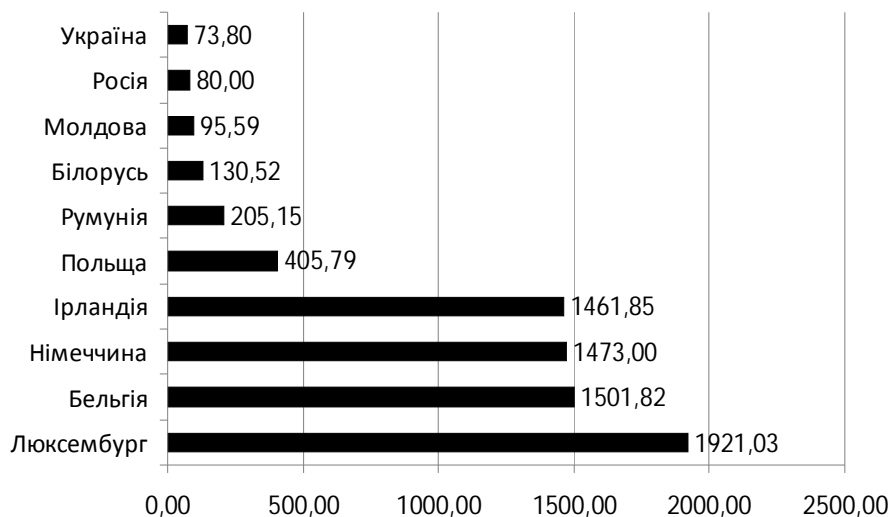

Рис. 2 – Місячна мінімальна заробітна плата в країнах Європи у 2014 р., євро (складено за даними [3])

По-друге, перевіримо, чи дійсно зростає реальна МЗП в Україні на тлі інфляційних коливань. Для цього розрахуємо її рівень за останні 5 років, скоригувавши МЗП на індекс споживчих цін (рис. 3). Розрахунки свідчать, що реальна МЗП у 2015 році залишилася приблизно на рівні 2010 року. Таким чином, можна стверджувати, що робітники, які отримують МЗП, не мають можливості

покращити якість свого життя. Отже, МЗП не виконує своїх функцій як соціального гаранта.

По-третє, доцільно розглянути прожитковий мінімум та вартість споживчого кошика (СК), які знаходяться у тісній взаємозалежності з МЗП. Аналіз СК українця свідчить про те, що його склад суттєво не змінювався з 2000 року. Враховуючи зміни потреб вітчизняних споживачів, які відбулися за останні 15 років, набір товарів і послуг СК є застарілим і неспроможний відобразити повною мірою різноманіття потреб сучасної людини. В Польщі, наприклад, склад СК змінюється щорічно, а в Німеччині він підлягає перегляду й доповненню кожні 5 років [5]. Потрібно також зазначити, що наразі асортимент СК українця складається з 300 товарів та послуг, у той час, коли в Іспанії та Німеччині він вже зріс до більш ніж 480 найменувань, а в Великобританії – до 350 [5].

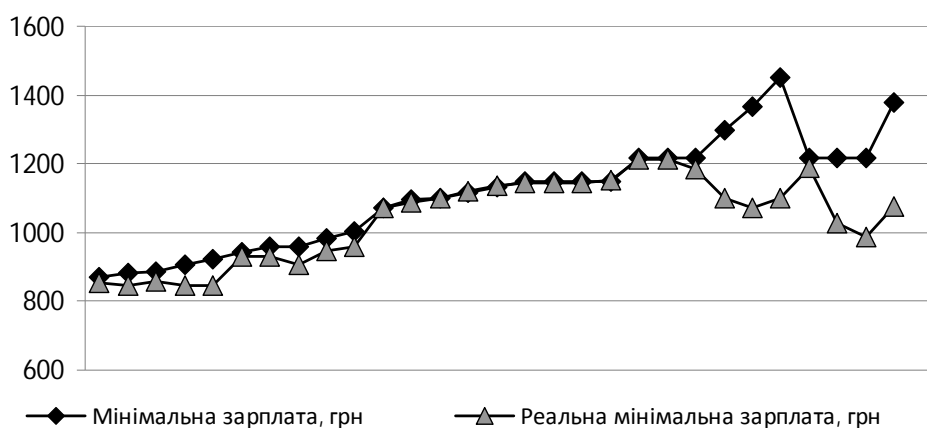

Рис. 3 – Динаміка номінальної та реальної мінімальної заробітної плати в Україні у 2010-2015 рр. (розраховано за даними [4])

По-четверте, є значні недоліки у методі формування самого СК. Так, для України характерний підхід, що ґрунтується на мінімальних потребах, які необхідно задовольняти для збереження життя працівника [6]. Через це МЗП жорстко пов'язана із розміром прожиткового мінімуму. Таким чином, фактично мінімальні гарантії з боку держави спрямовані на задоволення лише фізіологічних потреб людини, при цьому нехтуються соціальні та культурні запити. Отже, в Україні МЗП виконує лише функцію простого відтворення робочої сили [6].

По-п'яте, порівнюючи склад та нормативи СК різних країн світу, можна дійти висновку, що норми їжі, прописані в українському СК, є заниженими і не дозволяють забезпечити нормальний розвиток та функціонування людського організму. Крім того, періоди використання товарів довготривалого вжитку (одягу, меблів, техніки тощо) завищені. На підтвердження цього порівнюємо СК України, Німеччини та Польщі на прикладі однієї з категорій товарів, а саме чоловічого одягу та взуття.

Для розрахунків було взято нормативи, визначені українським законодавством щодо формування СК, для Німеччини та Польщі – використано відсоток витрат на кожен з видів товарів та послуг, при цьому основою послугувала найнижча зарплата у країнах (1445 та 400 євро відповідно) [7]. Результати розрахунків відображено у табл. 1. Грунтуючись на даних таблиці, можна підсумувати, що українець з МЗП може собі дозволити набагато менше, ніж німець чи поляк. Період корисного використання речей в європейських країнах у 2 або навіть у 3 рази менший за українські норми.

Таблиця 1 – Споживчий кошик України, Німеччини та Польщі (на прикладі чоловічого одягу та взуття) [7]

Найменування товару	Україна	Німеччина (4,5% від МЗП або 65 євро)	Польща (4,9% від МЗП або 20 євро)
Плащ, костюм	1 на 5 р.	Костюм 1 на 4 р. Плащ 1 на 2 р.	Костюм 1 на 3 р. Плащ 1 на 2 р.
Светр, джинси	1 на 3 р.	Светр 1 на 1,5 р. Джинси 1 на 1 р. та 8 міс.	Светр 1 на 2 р. Джинси 1 на 2,5 р.
Краватка	1 на 10 р.	1 на 2 міс.	1 на 4 міс.
Туфлі осінні	2 на 5 р.	1 на рік	1 на 2 р.
Шкарпетки	7 пар на рік	1 пара на місяць	1 пара на місяць

По-шосте, МЗП в Україні встановлюється в рамках всієї країни і не враховує особливості розвитку окремих регіонів, які суттєво різняться за вартістю життя. Даний підхід є помилковим, адже, як доводять статистичні дослідження, вартість однакового набору товарів в окремих областях України є різною.

Підбиваючи підсумки, слід відзначити, що МЗП є необхідною, життєво важливою соціальною гарантією. Проте проведене нами дослідження виявило

цілу низку недоліків, пов'язаних як з надзвичайно низькою оцінкою трудових ресурсів України у порівнянні з іншими країнами Європи та світу, так і з застарілими методами й підходами до визначення СК та прожиткового мінімуму. Саме тому ми можемо стверджувати, що питання МЗП потребують подальшого вивчення та пошуку шляхів усунення виявлених недоліків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про оплату праці: закон України № 108/95-ВР від 24.03.1995 (в ост. ред. 01.01.2015 р.) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17. – Ст. 121. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95>.
2. U.S. Minimum Wage – Compare It To The Rest Of World [Electronic resource] – Mode of access: <http://www.worldcrunch.com/eyes-on-the-u.s./u.s.-minimum-wage-compare-it-to-the-rest-of-world/c5s14866/>.
3. List of sovereign states in Europe by minimum wage [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.worldlibrary.org/articles/list_of_sovereign_states_in_europe_by_minimum_wage.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.
5. Мурга М. Потребительская корзина украинцев: что сегодня можно купить на зарплату [Электронный ресурс] / М. Мурга. – 112.ua, 16 марта 2015 г. – Режим доступа: <http://112.ua/statji/potrebitel'skaya-korzina-ukraincev-cto-segodnya-mozhno-kupit-na-zarplatu-203823.html>.
6. Герасименко П. Мінімальна зарплата: світові стандарти і українські реалії. [Електронний ресурс] / П. Герасименко. – Zaxid.net, 13 липня 2011 р. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?minimalna_zarplata_svitovi_standarti_i_ukrayinski_realiyi&objectId=1231038.
7. Українець, немец, поляк: что в потребительской корзинке [Электронный ресурс] / Сегодня, 18 мая 2014 г. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/print/economics/finance/ukrainec-nemec-polyak-cto-v-potrebitel'skoy-korzinke-520918.html>.

Сотник І.М. Проблеми визначення рівня мінімальної заробітної плати в Україні / І.М. Сотник, Т.В. Якушко // Ресурсний потенціал регіонів України: стан та напрями розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 29-30 січня 2016 року) / ГО «Львівська економічна фундація». – Львів: у 2-х ч.. – Львів: ЛЕФ, 2016. – Ч.2. – С. 40-45.